

TEHNIK

Dopise, ki se tičejo vsebine lista, sprejema uredništvo „Slov. Tehnika“, Praga-Kralj. Vinogradi, Šafaříkova ul. 7. Rokopisi se ne vračajo, nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

Dopise, ki se tičejo uprave lista, sprejema upravništvo „Slov. Tehnika“, Praga-Kralj. Vinogradi, Puchmajerova ul. 8, denarne pošiljatve pa tiskarna Dr. Ed. Grégr a syn v Pragi II.

GLASILO KLUBA SLOVĚNSKIH TEHNIKOV V PRAGI.

Strokovni urednik: J. V. HRÁSKÝ, profesor češke tehnike v Pragi.

Odgovorni urednik: CIRIL JEKOVEC, slušatelj češke tehnike v Pragi.

Elektrotehnični zavod - FR. KŘIŽÍK, Praga-Karlín.

Izdelovanje dinamov in enosmernih ter izmeničnih motorjev.
Razsvetljevanje mest, gledališč, tovarn in zasebnih poslopij. Obločnice, lestenci in električni aparati.
Prenos in razvod energije z enosmernimi in izmeničnimi toki. Električne naprave po tovarnah in rudnikih, električna vzdigala in žerjavi.
Električni tramvaji in železnice.

Razpošiljanje blaga na vse kraje sveta!

Najcenejša, največja izvozna tvrdka!

H. Suttner urar Ljubljana

Mestni trg nasproti rotovža, preje v Kranju priporoča svojo veliko, izborno zalogo finih

švicarskih ur

brilantov, zlatnine in srebrnine v veliki izberi po najnižjih cenah.

V dokaz, da je moje blago res fino in dobro, je to, da ga razpošiljam po celem svetu. Na stotine pohvalnih pisem je vsakomur prostovoljno na ogled, da se lahko sam prepriča.

Prosim, zahtevajte velik cenik, ki se pošlje zastonj in poštne prosto.

ÚSTŘEDNÍ BANKA ČESKÝCH SPOŘITELN V PRAZE, Osrednja banka čeških hranilnic v Pragi

najljudneje naznanja, da vstanovi v najbližjem času

podružnico v Trstu.

Natančen čas, v katerem prične podružnica svoje delovanje, se naznani pozneje. Gospodarski nasveti iz strokovnjaških krogov so nam že sedaj dobrodošli ter prosimo, da se naslovljajo na oddelek za imenovano podružnico pri centrali v Pragi.

EDINA SLOVANSKA DELNIŠKA ŽIVLJENSKA ZAVAROVALNICA.

Najugodnejše in najcenejše zavarovanje:

- Za slučaj smrti.
- „ „ „ in doživetja.
- Zavarovanje dote in oprave nevest.
- Moderno zavarovanje s sočasnim obrestovanjem vseh vlog. —
- Moderno zavarovanje s sočasnim zavarovanjem za slučaj nesposobnosti.
- Najrazličnejše kombinacije zagotovljenja pokojnine.

Najboljši zavarovalni pogoji:

- Zavarovani znesek se izplača popolnoma tudi v slučaju samomora, dvojca, če je bilo zavarovanje dve leti brez prestanka v veljavi.
- Zavarovalne listine ne zapadejo, če so tri leta v veljavi, in če ni nanje podano posojilo.
- Zavarovalne listine, ki so bile vsled neplačane zavarovalnine zmanjšane ali zapadle, se more kadarkoli tekom treh mesecev obnoviti; to obnovenje ni odvisno od zdravstvenega stanja še živečega zavarovanca.
- Na zavarovalne listine, ki so najmanj tri leta v veljavi, dovoljuje družba posojila za zmerne obresti.
- Vojni riziko je v vseh zavarovanjih (izvzemši samo vojake po poklicu in osebe, ki izvršujejo vojaško službo pri mornarici) takoj od začetka zavarovanja, in sicer do zneska kron 10.000 brezplačno všteti.

PRVA ČEŠKA SPLOŠNA DELNIŠKA DRUŽBA ZA ZAVAROVANJE NA ŽIVLJENJE

v Pragi.

GLAVNO ZASTOPNIŠTVO za slovenske dežele V TRSTU, ulica Torre bianca št. 21. I., kjer se dobi vse cenike in potrebna pojasnila.

Zaloga 1. in 2. številke nam je popolnoma pošla.

Kdo ima pravico rudo slediti in pridobivati?

Rudarski inženir H r i b s k i.

(Nadaljevanje.)

Smoter ali vsebina rudarskih pravic je iskanje in pridobivanje pridržanih rudnin. Te pravice smejo podeljevati samo rudarske oblasti. Pravico pridržane rude iskati ali slediti se pridobi s tem, da odkáže rudarska oblast prosilec postavno določen in natančno zaznamovan okoliš, v katerem sme dotičnik slediti rudo. Pravico, pridržane rude pridobivati, se zadobi s podelitvijo rudniških mer.

Ti dve pravici pa je mogoče v prvo dobiti le s privoljenjem, oziroma podelitvijo od rudninske oblasti, nikdar pa ne s prilastitvijo, ali z uposestvanjem.

Ze pridobljene in še obstoječe rud. pravice se pa lahko prenesejo po vseh mogočih načinih občnega državnega prava na druge osebe (s pogodbami, oporokami i. t. d.). Za to veljajo tudi določbe drž. zakona.

Rudosledne pravice se upišejo v to določene knjige pri pristojni rud. oblasti. Lastninske rudarske pravice na podlagi podeljenih rudniških mer se pa upišejo v rudarske knjige, ktere vodijo pristojna okrožna sodišča. V te poslednje knjige se upišejo na isti konto tudi vse druge nepremičnine (parcele, pota, vode, stavbišča), ki se določijo v to, da se more rudarska obrt izvrševati. Vse to skupaj se imenuje „rudnik“. Rudarske knjige so podobne zemljiškim knjigam.

Tudi bremena, ki obremenjujejo rudnik, se upisujejo v knjigo. Obe knjigi ste javni.

Rudarske pravice si prisvoji lahko vsak, kdor zamore postavno nepremično imetje pridobiti in posedovati.

Rude so navadno tako skrite v zemlji, da se malokedaj kar na površju najdejo in če se najdejo, se navadno ne da z gotovostjo soditi, ali imajo po svoji vsebini, raztežnosti, debelosti i. t. d. toliko veljave, da bi se jih izplačalo rudarsko pridobivati.

Navadno se morajo skladi rud iskati in ko se najdejo, se morajo preiskati, premeriti, preskušati; v to so potrebne mineralogične, geologične in kemične znanosti.

Dalje so pa potrebna tudi rudarska dela, da se odstrani površina, da se prodre do pravega sklada v globočini, da se isti tam zasleduje in da se dobi prepričanje, ali nas ni površina varala in ali je sklad tako močan in bogat, da se ga izplača rudarsko pridobivati. To mora prosilec, za podelitev rudniških mer rudarski oblasti dokazati, oziroma mora sklad tako daleč odkriti, da se oblast o njega vrednosti lahko prepriča. Vsa ta geologična preiskovanja, kemična preiskuevanja, merjenje in druga potrebna dela do one dobe, ko se konstatira vrednost pridobivanja rude, se imenujejo „rudosledba, rudoslediti“ (Schürfen).

Iz te rudosledne definicije je razvidno, da se da rudosledba deliti v dva dela. Najprvo je potrebno površno geologično preiskati večji okoliš, da se dožene, ali je sploh v istem, po kakovosti zemlje pričakovati, da se nahaja na kakem določenem mestu ruda. Ko se to dožene, je potreba ono mesto, kjer se je ruda našla, ali se pričakuje, natančno preiskati, da se prepričamo, kakšna je ruda, kako močan je sklad, kako obsežen in kako bogat je po vsebini. Ta dela obstoje v odstranitvi površine, v vrtanju, v kopanju rovov in jarkov, v merjenju i. t. d. Prva dela so le površna, v večjem okolišu združena z malimi stroški, druga dela so podrobna, omejena na manjši prostor in združena z večjimi stroški.

Prva dela lahko izvršuje v istem okolišu ob enem več podjetnikov, ne da bi se med seboj v delu ovirali in ne da bi s tem tvegali večje premoženje. Za to mora imeti za isti okoliš več oseb v istem času splošno rudosledno pravico (allgemeine Schurfbewilligung). Splošne rudosledne pravice podeljujejo c. kr. okrožni rudarski uradi, za na-

tančno, določno omejene, nepretrgane okoliše n. pr. za celo okrožje dotičnega rud. urada, za cele davčne in politične okraje, za cele občine, ali za posamezne, ali za več stikajočih se parcel i. t. d. Za krajevno ločene okoliše se ne more dobiti ena rudosledna pravica; za isti okoliš ima podjetnik lahko samo eno rudosledno dovoljenje; za krajevno ločene okoliše mora dobiti ista oseba za vsak okoliš samostojno dovoljenje. —

Če se ima pa na določenem mestu že najdeno, ali pričakovano rudo odkriti in preiskovati, delati rove in jarke, vrtati, odstranjevati površino, odvajati vodo i. t. d., bo imel le tedaj podjetnik veselje ta trud prevzeti in potrebni kapital tvegati, če bo postavno zavarovan, da ne bo od drugega pri teh delih moten ali oviran in da bo v resnici morebitni sad svojega truda njegov, da mu ne more nihče tega odvzeti. To postavno varstvo dobi z „izključljivo rudosledno pravico“ na istem mestu. Ta pravica in ob enem varstvo obstoji v tem, da je vsakemu zabranjeno, na istem mestu rudo slediti in da je postavno določena mera zemeljske površine pridržana lastniku izključljivega rudosleda, v poznejše pridobivanje rude. —

Kdor hoče rudo slediti, mora imeti v to pravico, oziroma dovoljenje od pristojne rudarske oblasti. To pravilo velja tudi za zemljiškega posestnika, ki namerava na svojem zemljišču slediti rudo. To pravilo je tako strogo, da ne sme posestnik kamenja, ki vsebuje pridržano rudo, niti v druge svrhe n. pr. kot stavbeno kamenje, ali kot gramoz rabiti. Rudarski urad ima pravico pridobivanja takega kamenja lastniku na lastni zemlji prepovedati. Hočeš torej rudo slediti, pridobi si za to potrebnega dovoljenja, potem ti je dovoljeno tudi po tuji zemlji izvrševati in imaš pri teh delih pravico na varstvo in brambo rudarske in politične oblasti.

Hočeš le površno v večjem okolišu rudo slediti, pridobi si splošno rudosledno dovoljenje za tisti ali za tiste okoliše, hočeš pa svoje delovanje le na določena mesta osredotočiti, prid bi si za tista mesta izključljive rudosleda.

Kako to dosežeš, povem prihodujč.

Kaj je mehanično delo, kdaj ga vršimo in kako ga merimo?

V naravi delujejo različne sile, ktere si je človek podjarmil s svojimi stroji, da mu jih gonijo in vršijo delo. To delo moramo meriti, če hočemo soditi o velikosti učinkov dotičnih sil bodisi v prirodi ali v naših strojih. Pred vsem nastaja vprašanje, kdaj se vrši delo v omenjenem smislu? Delo vršimo kadar na pr. vzdignemo težo 1 kg en meter visoko in tedaj pravimo, da smo izvršili delo enega kilogrammetra (1 kgm). Ako vzdignemo 10 kg za 1 m, tedaj smo izvršili delo 10 kgm. Isto delo, namreč 10 kgm, vršimo pa tudi tedaj, če vzdignemo težo 1 kg za 10 m.

Količino dela, izraženo v kgm, dobimo torej, ako množimo število kilogramov, ktere vzdignemo, s številom metrov, za ktere smo jih vzdignili v navpični smeri. Kakor pa se vrši delo z vzdigavanjem teže, tako se vrši delo tudi tedaj, če teža pada iz višine in nam pri tem na pr. goni kak stroj. Tudi v tem slučaju merimo in izražamo od dotične teže izvršeno delo v kilogrammetrih, in sicer na isti način kakor prej, namreč s tem, da množimo število kilogramov dotične teže s številom metrov, za katere je padla ali se v obče znižala. Tako delo vrši na pr. voda padajoča v slapu. Recimo da pada v gotovem času po 12 m visokem slapu 15 litrov ali kg vode. Teh 15 l, padlih za višino 12 m, nam predstavlja delo $15 \times 12 = 180 \text{ kgm}$, to delo pa je za nas izgubljeno toliko časa, dokler ga ne odvezamemo vodi, kar se zgodi šele takrat, ko nam goni vodna

kolesa pod slapom. V vsakdanji rabi pa nam ne zadošča to splošno merilo dela v kilogrammetrih (kgm), ampak ga moramo še natančneje označiti in sicer z ozirom na čas, ki je bil potreben, da se je dotično delo izvršilo. V to svrhu nam služi količina 1 konjske sile, ki nam predstavlja delo 75 kgm izvršeno v 1 sekundi.

Ako tedaj vzdignemo v eni sekundi 75 kg za 1 m (ali, kar nam predstavlja isto delo, 15 kg za 5 m i. t. d.), vršimo s tem delo 1 konjske sile, ktero označamo krajše 1 HP.

Sicer nam služijo le nekateri stroji v to, da vzdigujejo teže, vendar merimo silo vseh strojev v tako imenovanih konjskih silah. Vsaka konjska sila nam izraža 75 kgm dela, ktere ga bi izvršila v vsaki sekundi sila, ktero stroj bodisi proizvaja ali pa mu jo mi dovajamo, če bi se ista vporabljala za vzdigavanje. Silo vseh strojev izražamo torej v konjskih silah, le za silo električnih strojev nam služi kot merilo tako imenovani kilowatt, ki je nekaj večji od konjske sile; in sicer meri 1 PH = 0,736 kilowatta, ali pa obratno, 1 kilowatt meri 1,36 PH.

Stroj dveh konjskih sil, ali krajše 2 PH, izvrši v 1 sekundi delo $2 \times 75 = 150 \text{ kgm}$; v 1 minuti 60krat toliko t. j. 9000 kgm i. t. d. Ako goni ta parni stroj tlačno pumpo, ki nam ima vzdigavati vodo na višino 3 m, tedaj bi nam morala vzdigniti v vsaki sekundi na to višino 50 l (namreč $50 \times 3 = 150 \text{ kgm}$), za minuto 60krat toliko t. j. 3000 l ali 3 ku- bične metre vode i. t. d.

Rekli smo, da nam bi morala vzdigavati toliko vode v določenem času, v resnici pa je bo vzdignila v sekundi k večjem 47 l, oziroma v minuti $47 \times 60 = 2820 \text{ l}$; to pa nam predstavlja v resnici le delo 1,8 konjske sile ne pa dveh, ktere je dobivala tlačilka od parnega stroja. V vsakem stroju se namreč izgublja gotovi del sile na trenje in na drug način; v obče ni mogoče sestaviti stroja, ki ne bi imel takih izgub sile, razlikujejo se pa razni stroji po velikosti te izgube v razmerju z ono prvotno silo, ktero smo dodali stroju v katerikoli obliki. Vrnimo se k našemu prvotnemu mlinskemu kolesu. Ako deluje onih 15 l ali kg vode vsako sekundo na kolo, pomenja to delo 180 kgm v sekundi ali $180 : 75 = 2,4$ konjskih sil, ktere uplivajo na naše kolo, ga vrte. Ako pa merimo z merilnimi stroji silo, ktero oddaja kolo od svoje osi recimo mlinskim kamnom, tedaj zmerimo — mesto onih prvotnih 2,4 PH vodopada, ktere smo zračunali — pri navadnem, netočno izdelanem vodnem kolesu morda komaj polovico, to je 1,2 PH in pri prav točno izdelanem kolesu morda 1,8 PH, nikoli pa ne zmerimo onih prvotnih 2,4 PH. Razlika med prvotnimi 2,4 PH in temi, ki smo jih dobili z merjenjem to je 1,2 oziroma 1,6 PH nam pokaže množino izgubljene sile. Razmerje med silo pridobljeno s strojem, k sili, ki je delovala na stroj, imenujemo stopinjo učinkovanja. Isto izražamo v odstotkih. Dobimo jo tedaj, če delimo oni dve sili eno z drugo. Delimo torej $1,2 : 2,4 = 0,50$; stopinja učinkovanja netočno izdelanega kolesa je torej 50%, medtem ko iznaša ona točno izdelanega $1,6 : 2,4 = 0,75$ ali 75 odstotkov prvotne sile; to je tedaj njegova stopinja učinkovanja. Več % pri vodnih kolesih le težko dosežemo. Prej omenjena tlačna pumpa nam daje $1,8 : 2 = 0,9$, t. j. 90%. Dalje smo imeli še parni stroj, ki nam je dajal 2 PH. Zato smo mu morali privajati silo sposobno vršiti delo — ali z drugo besedo energijo — v obliki gorkote, ki je premenila vodo v paro in ta je tlačila na bat parnega stroja in ga tako gnala. Če pa tu izračunamo, koliko take toplotne energije smo morali privajati parnemu stroju, vidimo, da nam dela z velikansko izgubo. Oddaja nam namreč le 10%, najboljši parni stroji do 13% vse prvotne sile. Naš stroj, ki nam daje 2 PH, dobi v resnici v ta namen 20 PH gorkote, ali točno rečeno, toplotne energije. Če primerjamo s tem parnim strojem vodno kolo, ki zamore dajati do 75%

tedaj vidimo, da so taka vodna kolesa mnogo bolj ekonomična, izdatnejša, da se torej v tem oziru zelo razlikujejo od parnih strojev. Motori na plin nam dajejo 20% prvotne sile, so tedaj ženekoliko izdatnejši in delajo z manjšimi izgubami. Razume se samo ob sebi, da cenimo stroj ravno po tej stopinji učinkovanja, namreč po tem, koliko odstotkov prvotne sile nam more oddati v naše potrebe.

O merjenju vodne sile.

Kadar govorimo o merjenju vodne sile pri slapu, tedaj se izražamo ravno tako, kakor takrat, ko govorimo o sili stroja. Prav zaprav ne merimo pri stroju sile same, ampak le delo, katero vrši ta sila. Število konjskih sil stroja nam pove množino dela, izvršenega v vsaki sekundi.

Ravno tako merimo pri slapu količino dela, ki ga more izvršiti sila teže vode, padajoče po slapu v vsaki sekundi, če ji damo gnati na pr. vodno kolo. Tudi silo vodopadov izražamo v konjskih silah, ali če množimo te s številom 75 — v kilogrammetrih dela, izvršenega v sekundi.

Če odštejemo od te izmerjene in izračunjene sile vodopada 20 do 30%, ki se vedno izgubijo, tedaj nam ostalih 70 do 80% prvotne sile približno označi silo, ki nam jo bo dajalo kolo, seveda le takrat, ako je isto prav točno izvedeno.

Merjenje vodne sile je prvo delo, predno se začne graditi kakšna vodna naprava, ktere velikost je odvisna od sile slapu. To velja splošno za naprave z vodnimi kolesi, posebno pa za turbinske naprave. Turbine morajo biti namreč zelo točno izvršene po veličini posameznega slapu, to je po višini padca in množini vode, kot tudi po množini dela, ki ga želimo imeti.

Kakor razvidno iz prejšnjega, nam je torej meriti pri vsakem vodopadu dvoje: prvič množino vode, ki se pretaka po slapu v sekundi in drugič višino padca.

Predstavljajmo si naravni vodopad ali pa umetnega, ki smo ga zgradili z zajezitvijo vode. Zmeriti moramo najprvo t. zv. padec vode ali višino slapu v obče. Z drugimi besedami, meriti nam je navpično višino gornje gladine vode nad spodnjo. Gladina gornje vode je gladina nad slapom, recimo en meter proč od mesta, kjer začne voda padati po slapu. Gladina dolnje vode je gladina vode pod kolesi, kjer si je padajoča voda izkopala širjo in globokejšo jamo, kakor je sicer struga reke, tako da se tu malo ustavlja, predno odteka. Ako zmerimo razliko višin teh dveh gladin, potem dobimo padec vode v metrih. To torej ni tako težka naloga, ali mnogo težja je druga, namreč zmeriti, koliko litrov — ali kar je isto, kilogramov — vode steče v sekundi čez slap. V to svrhu moramo večkrat preurediti cel slap. Najnatanjnejši in v mnogih slučajih najugodnejši način — posebno za male množine vode — je ta, da vlovimo padajočo vodo v veliko posodo in pri tem štejeemo čas, ki preteče da je posoda polna do vrha. Ako delimo potem število litrov, ki jih drži ta posoda s časom v sekundah, dobimo število litrov vode, ki preteče v sekundi po slapu. Če drži na pr. posoda 8 hl ali 800 litrov in jo napolni slap z vodo v 6 sekundah, tedaj steče po slapu v sekundi (skozi vsak prerez) $800 : 6 = 133\cdot3$ litrov vode. Ako meri padec slapu 5·5 m, tedaj dobimo silo slapu v konjskih silah, če množimo

$$133\cdot3 \times 5\cdot5 = 733\cdot15 \text{ kgm}$$

v sekundi in te delimo s številom 75, tedaj $733\cdot15 : 75 = 9\cdot77$

ali približno 9·8 PH. Ta slap nam torej predstavlja 9·8 konjskih sil.

S pomočjo dobrega vodnega kolesa bi dobili od tega slapu 7·4 PH, t. j. 75% od onih

prvotnih 9·8 PH, ker se, kakor rečeno, izgubi vedno približno 25% celokupne sile slapu.

Zelo olajšan je ta način merjenja, ako je vsa voda napeljana v leseno strugo in se iz te izliva, mesto na kolesa, v merilno posodo.

Da določimo, čim natanjnejše množino vode, imamo vzeti tem večjo posodo in moramo to merjenje večkrat ponoviti.

Drugi način merjenja, ki je za velike množine vode bolj primeren, je sledeči: Voda mora teči v strugi ki je, bodisi lesena ali zidana, nekoliko metrov dolga, malo in enakomerno nagljena ter popolnoma enakega prereza. V tekočo vodo vržemo košček lesa, ki plava potem na površju v sredini te struge in nam pokaže hitrost vode. Zmerili smo na pr., da je preplaval ta košček lesa v 4 sekundah 5 metrov dolgo strugo. Tedaj je bila njegova hitrost, oziroma hitrost vode na površju $5 : 4 = 1\cdot25$ metrov v sekundi. Toda hitrost vode ni povsod enaka. Na površju, kjer smo jo merili, je bila največja, na drugih krajih prereza je manjša in zato tudi vzamemo hitrost za 10% manjšo kakor ono, ki smo jo prej izračunili in dobimo torej 1·13 m v sekundi. To hitrost imamo množiti s prerezom vode v oni strugi in tako dobimo zopet ono množino vode, ki preteče v 1 sek. po slapu. Ako teče voda v 50 cm široki in 40 cm visoki strugi in zmerimo z merilom postavljenim približno v sredi merjenega dela struge, da je voda 30 cm visoka, tedaj je njen prerez $50 \times 30 = 1500$ kvadratnih cm ali 0·15 m². Če množimo torej, kot prej rečeno, teh 0·15 m² s prej dobljeno hitrostjo 1·13 m, tedaj $0\cdot15 \times 1\cdot13$, dobimo množino 0·16 kub. m ali 160 l vode, ki steče v eni sekundi čez slap. Ta množina teče v vsaki sek. skozi vsak prerez struge oziroma čez slap. Vzemimo, da meri padec v tem slučaju 10·5 m. S podobnim računom kakor prej dobimo silo slapu in sicer v tem slučaju 22·4 PH.

Za merjenje množine vode nam služijo razven tega še razni merilni stroji; najboljši med njimi je t. zv. Woltmannovo kolesce, ali vporablja jih lahko le strokovnjak. V mnogih slučajih, posebno pri večjih rekah, se struga pregradi, in se tako zajeta voda spušča skozi odprtino, ktere natanjčna velikost nam je znana, zmeri se potem še višina vodne gladine pri tej odprtini in po teh podatkih se lahko sklepa na množino pretekajoče se vode. Tak prepadni jez služi posebno za merjenje, ki ima trajati več časa, da se namreč določi povprečno množino vode, ker ta se pač menja v reki od dne do dne.

Dodati bi bilo še nekaj, ki prihaja v poštev pri večjih vodnih napravah, posebno še pri turbinah. Za te naprave je treba imeti povprečno množino vode v celem letu. Raditega je treba meriti dotično vodno silo pogostokrat tekem celega leta. Poslužujemo se za to omenjenega prepadnega jeza, postavijo se tudi aparati, ki sami beležijo iz višine gladine pri jezu množino vode. Tako se določi povprečna množina vode in to se jemlje v poštev, kedar se prične graditi cela vodna naprava in se postavi turbine, ki morajo odgovarjati povprečni množini vode. Drugo, ki imamo meriti, je padec vode, ta je malone stalen in se izpreminja le za malenkost, ki jo povzroča višja ali nižja gladina reke.

Toliko v glavnih potezah o merjenju vodnih sil. Morda izpodbudi ta članek lastnike slapov, da si vsaj približno zmerijo, koliko dela bi enemu ali drugemu vršila voda in koliko konjskih sil bi mogel dobiti iz nje. Vrednost te vodne sile, ktero poseduje, si potem lahko izračuni. Vpraša naj tovarnarja ali obrtnika, koliko ga stane na dan ali leto vsaka konjska sila, ktero mu daje parni stroj ali drug motor za njegove potrebe in po tem lahko sklepa o resnični vrednosti lastne vodne sile. Želimo mu, da jo izkorišča v svoj dobiček, posebno pa, da jo ne proda za slepo ceno lokavemu tujcu, ki zna naše vodne moči boljše ceniti in izrabljati, kakor mi sami.

Narodno gospodarstvo.

Z občnega zbora Avstro-ogerske banke.

Iz krogov, ki stojé „Ustřední banki českých spořitelén v Prazi“ blizu, se je stavil na občnem zboru Avstro-ogerske banke dne 4. svečana t. l. tudi za naše slovenske denarne zavode velevažen predlog, katerega podajemo doslovno:

„Trgovinske naredbe, tikajoče se meničnega eskonta naj se spopolni s posebnimi predpisi za denarne zavode, ki so podrejeni dolžnosti javnega obračunavanja, to je za posojilnice, hranilnice, banke in druge zavode. Zavodom te vrste naj se naznani dovoljeni kredit s pridržkom cenzuriranja meničnega materijala.

Utemeljevanje:

a) Zavodi te vrste, kojih važnost priznava dandanes visoka c. k. vlada sama v tozadavnem utemeljevanju predloge zakona za ustanovitev Osrednje zadružne blagajne, še vedno niso deležni onih izrednih prednosti ob presoji kredita, kakoršne jim pritičejo z ozirom na javno važnost.

b) Podrobna primerjevalna statistika bi najjasnejše dokazala, kako daleč za zasebnimi udeležniki stoje še dandanes zavodi, koji vendar zaslužijo izredne pozornosti, in to vse vsled kreditne nepristopnosti Avstro-ogerske banke, medtem ko bi imelo biti prav narobe.

c) Naznanjanje kredita s pridržkom cenzure ne pomeni za banko nikake nevarnosti ob izrednih slučajih. Edinole na ta način je mogoče, da se krijejo zavodi pred eventualnimi neljubimi nasledki nezaupanja pri denarni dispoziciji, katera pride v drugi vrsti v poštev pri zavodih, ki upravljajo večinoma vloge široke ljudske javnosti.“

Ta predlog je brezdvomno sad pravega uvaževanja, da Avstro-ogerska banka kot edini listni zavod v naši monarhiji nikakor ne odgovarja v vseh ozirih svojemu namenu, kateri je naznačen v I. odstavku pravil. To pa, ker ne podpira nikakor onih panog, katere sploh nimajo pristopa k Avstro-ogerski banki, ali pa ga imajo samo v neznatni meri, ki ne odgovarja njihovi delavnosti in politično-gospodarskemu pomenu.

Nerazumljivo se zdi, da se posojilnice, zadruge, društva in dr. po splošnih predpisih glede kredita Avstro-ogerske banke ne pritegujejo v gospodarski delokrog. Vendar bi se moralo ravno te zavode vpoštevati kakor najprikladnejšo dopolnitev listinega zavoda posebno že z ozirom na to, da si ni misliti popolnejše krajevne cenzure in odmere kredita kot one, ki se določuje pri teh zavodih; kreditna vrednost menic podanih banki pa izdatno stopi. Zraven tega je lažje kontrolovati način, na kateri se vporablja denar, stekajoč se v banko na podlagi privilegija, zajamčenega ji po vseh narodih. Načelno dovoljevanje kredita potom organizacij, ki odgovarjajo časovnim potrebam in ki reprezentujejo najširše vrste produkčnega občinstva, bi brezdvomno bilo v korist na obe strani.

Dandanes je nevzdržljiv oni stari princip, da se odmerja kredit pravnim osebam le na podlagi vplačane glavnice in rezervnih fondov, neglede na ostalo jamstvo, posebno n. pr. naših razcvetajočih se mest, če ista zajamčujejo izplačevanje posojil. Smatramo, da je neopravičljivo, če naš kmet, ki je doma v gospodarstvu, se včasih mora vkvarjati s trgovanjem in obrtnijo, potrebuje pri tem primernega kapitala, je pa izključen od kredita pri Avstro-ogerski banki, čeravno mnogokrat tega potrebuje samo kot posojilnic.

Tudi ni prav, da se našim denarnim zavodom ne naznanja višine kredita, ki jim ga banka podaja, vsled česar nastajajo mnogokrat nesporazumljenja in težkoče. Naši denarni zavodi so vedno v negotovosti, ker ne vedo, kako stališče zavzame imeenovana banka glede nadaljnega kredita, katerega denarni zavodi ne potrebujejo za se, marveč posredno za panoge, katere zastopajo.

S tem, da bi se sporočalo višino dovoljene kredita in sploh skrbelo za kar mogoče največjo odkritost napram denarnim zavodom, bi se zdatno zvišalo zaupanje v pravilno delovanje listne banke; posebno bi bile denarnim zavodom odvzete razne skrbi, če bi imeli za vse slučaje gotovo pomoč pri rokah.

Gorenji predlog je končal z apelom, da bi se menice javnih denarnih zavodov brez predbežnega cenzuriranja v cenzurnem odboru eskontovale in še-le potem se podajale v cenzurni pregled; da bi se singularni kredit, pri katerem se ozira le na meničnega podavatelja, dovoljevalo le javnim denarnim zavodom in se posebno oziralo na organizacije, pri kojih je po pravilih visokost dividende omejena; da bi se osrednjim organizacijam javnega denarnega trga in osrednjim bankam denarnih zavodov dovoljeval poseben kredit, ki jim gre v razmerju k njih splošno koristnemu značaju in v razmerju k jamstvu, izvirajočem iz zvišane menične vrednosti vsled posredovalnega žiriranja; da bi se kreditne listine sestavljalo vsako leto in pri tem upravljalo s posebnim ozirom na prve začetke zemljedelskega in maloobrtniškega razvitka, ki bi bili vredni kreditne podpore ter da bi se iste sporočalo denarnim zavodom; da bi se višino dovoljenega kredita ter izžrpanje istega pismenim potom oznanjevalo, ter da bi se tozadevne trgovske predpise izdelalo po izkušenih strokovnjakih, ne da bi bilo treba spremeniti pravila.

Pričakovati je bilo, da se za ta predlog, ki je bil stavljen ne samo v korist denarnih zavodov in sploh zemljedelskih in produktivnih organizacij, marveč tudi v korist akcionarjev ter v jamstvo in plodnosnejše

izrabljanje akcijskega kapitala in banki podanih privilegijev, zavzame generalna uprava in s tem poravnava dosedanje nedostatke. Pa zgoraj so bili družega mnenja in zgodilo se je nasprotno.

Pokazalo se je, da je skrbeti za to, da se zajamči tem prepotrebni spremembam pomoč z osebno udeležbo in uveljavljanjem svojih opravičenih zahtev pri občnih zborih omenjene banke. Vsled tega je toplo priporočati našim denarnim zavodom, občinam in njihovim zastopstvom nakup akcijske Avstro-ogerske banke. To bi ne pomenilo samo važen korak v izbojevanju splošnih interesov, ampak tudi zasebni dobiček, ki teče kupaču ob sedanjem kurzu in ob višini letos izplačane dividende z izredno ugodnim obrestovanjem v dobre roke vplačane glavnice. Istodobno si zagotovimo na ta način besedo pri občnem zboru ter s tem zagotovimo primerno mesto in vpliv slovanskim akcionarjem, kateri se, žal, doslej niso mogli razviti tako, kakor to pritiče naši gospodarski vrednosti.

Konečno pripominjamo še, da pri sedanjem kurzu teh akcijskih v višini K 1770 in pri letos plačani dividendi K 90-40 znaša rentabilnost 5-11%. Občnega zbora se more vdeležiti le oni, ki poseduje najmanj 20 akcijskih,

katero se morajo najdalje do 30. junija prepisati na ime lastnika in se imajo na poziv (proti koncu oktobra) deponirati pri Avstro-ogerski banki.

Prva Češka splošna delniška družba za zavarovanje na življenje v Pragi opozarja, vsled uveljavljenja novega zakona za zavarovanje penzije zasebnih uradnikov, na svoje zavarovanje na življenje, spojeno z zavarovanjem za slučaj onemoglosti. Edino to zavarovanje popolnoma novi penzijski zakon v popolnem obsegu in zagotavlja zavarovano glavnico vsakemu zavarovancu tudi tedaj, če bi postal mogoče že v prvem letu zavarovanja nezmožen za zaslužek.

J. Skorkovský
prvi razpošiljevalni zavod
za sukneno blago v Kumpolci
Češko.

SUKNA
Vzorci poštnine prosto.
Naslovite vedno natančno
J. Skorkovský.

Spominjajte se
Podpornega
društva za slo-
venske visoko-
šolce v Pragi.

**LJUDEVIT
BOROVNIK**
puškar v Borovljah (Ferlach)
na Koroškem

se priporoča v izdelovanje vsakovrstnih pušk za lovce in strelce po najnovejših sistemih pod popolnim jamstvom. Tudi predeluje samokresnice, sprejema vsakovrstna popravila ter jih točno in dobro izvršuje. — Vse puške so na c. kr. preskuševalnici in od mene preskušene. — Slovenske ali nemške cenike na zahtevanje zastonj in poštnine prosto.

Zahtevajte cenik, ki ga brezplačno razpošilja

urar **Fr. Čuden**

Prešernove ulice Ljubljana Prešernove ulice
Nasproti Frančiškanskega samostana.

Trgovina z zlatnino, srebrnino, china-srebrnino, dragocenimi kameni i t. d.

Delničar tovarn za ure v Bielu in Ženevi z znamkami: UNION, KLASSIG, SCHAFFHAUSEN in GLASHÜTTE.

Prva jugoslovanska tovarna
za kavine surogate v Ljubljani

priporoča p. n. slovenskim trgovcem vse svoje po kemični analizi priznane izvrstne izdelke, posebno pa

== „Zvezdno“ cikorijo ==

v škatljicah, ki se prodaja v prid Trgovskemu domu.

Obenem uljudno naznanja, da bo še nadalje razpečavala

== „Ciril-Methodovo“ cikorijo ==

v škatljicah v prid šolski družbi sv. Cirila in Metoda za Istro ter v prid Trgovskemu domu.

Stanovska dolžnost vsakega zavednega slov. trgovca in trgovskega sotrudnika je, da kupuje in priporoča izdelke te edine slovenske tovarne za kavine surogate.

Poskusite
in priporočite
== izdelke ==

Vydrobe tovarne hranil
v Pragi VIII. Cenovnik zaštonj.

JUŽNOŠTAJERSKA

== HRANILNICA ==

v CELJU, „Narodni dom“

za katero jamčijo okraji: Gornjigrad, Sevnica, Šoštanj, Šmarje pri Jelšah in Vrnsko za popolno varnost vlog in za njihovo po pravilih določeno obrestovanje do neomejene visokosti, ima sedaj čez štiri milijone kron hranilnih vlog.

Hranilnica posluje s strankami vsak torek in petek dopoldne, za druga opravila pa je urad odprt vsaki dan ob navadnih urah.

Hranilne vloge obrestuje po 4% in pripisuje obresti polletno h kapitalu, ter plačuje rentni davek hranilnica sama in ga ne odtegne vlagateljem tako, da dobe isti popolnoma nad 4% obresti.

Izposojuje pa od dne 1. prosenca 1905 na zemljiško varnost po 4³/₁₀₀ odstotkov, občinam in korporacijam navedenih petih okrajev pa po 4¹/₂ odstotkov obresti.